List 15. **NOVICE** Tečaj XXIV.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za polleta 1 gld. 80 kr., za četrtleta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 11. aprila 1866.

Gospodarske stvari.

Hvalevredna jabelka.

Spisuje Lovro Pintar.

(Dalje.)

3. Danski robač (Danziger Kantapfel). Kdor želí imeti bolj zgodnjih jabelk, naj nasadí danskih robačev. To jabelko se vleží že okoli vseh Svetih in čaka do Božiča in dalje. Nemški sadjorejec Jahn ga je še o veliki noči imel. Je posebno dobro. V ljubljanski razstavi 1847. leta je dobil tri zvezde. V predvorski okolici se pogosto nahaja in mu pravijo po pravici „vodenec.“ Kar je vodenica med hruškami, to je danski robač ali vodenec med jabelki. Njegovo meso je jako sočnato, prijetno rezno, dišeče in belozelenkasto. Danski robači so debeli, nekoliko plošnati in robati, ter imajo tanko kožico. Sprvega so živozeleni, na leži postanejo živo-rumeni, solnčna stran pa je vselej rdeča ali saj rdečkasta. Njegovo drevo raste prav hitro in zraste veliko, veje pa visé le proti tlém, zato je to drevo močno rodovitno, in posebno za pritlikovce. Biedenfeld pravi, da ima to jabelko veljavo na mizi, v kuhinji in v preši. Hvalijo ga vsi sadjorejci, na pr. Knoop, Dittrich, oče Diel, Hinkert, Lukas, Metzger, Aehrenthal, Oberdinek itd. Tudi nemški sadjorejski shodi ga priporočajo pridno saditi, in Liegel pravi, da naj se v dobro in gorko, to je, ne pretežko zemljo sadí.

Kogar veselé zeló debela in posebno lepa jabelka, mu priporočam ramburje, prvi naj bo:

4. Debeli rambur (grosser Rambour tudi „Gloria mundi“ in Pfundapfel). Na Gorenskem mu pravimo debelec, in res še nisem videl v nobeni razstavi jabelka, ktero bi bilo debelega ramburja na debelosti prekosilo. Čez pas meri marsikteri 4 palce in $^1/_2$, na višavo pa 3 palce in $^3/_4$. Barve je sprvega živo-zelene, postane pa na leži lepo rumen, sončna stran je živordeča, včasih pa le bledo-rdeča. Črnkaste lisice ima skoraj vsako jabelko. Prijetno diší. Njegovo meso je rumenkasto-belo, bolj rahlo, pa vendar zeló sočnato in prijetno kislo. Toliko da je za rabo, se vleží že novembra, čaka pa tudi do Svečnice in še dalje. Njegovo drevo raste prav hitro, postane naglo lepo veliko in rodovitno drevo. Leta 1847. so mu dali v ljubljanski razstavi dve zvezdi.

5. Rrdeči poletni rambur (rother Sommer-Rambour). Tudi ta rambur je močno debel, prav lep in tudi na mizi obrajtan, pa tudi v kuhinji je všeč posebno za čežano. To jabelko že na drevesu toliko dozorí, da je za rabo. Zrelo je meseca kimovca in čaka k večemu do adventa. Senčna stran tega sadú je rumena, sončna lepo in živo rdeča, vès sad je kakor bi bil osopen. Mesa je zelenkasto-belega, rahlega, pa vendar sočnatega in prijetno kislega. Na trgu se trgajo za-nj, ker je res prelepo in zgodnje jabelko. Liegel ga šteje med najboljše ramburje. Ljubljanska razstava 1847. leta mu je dala dve zvezdi. Rdeči poletni rambur kaj hitro raste, njegove veje se rade proti tlem obračajo in so saj na Kranjskem velikrat polne prelepega sadja. Iz loškega kapucinskega kloštra se je po loški in selski okolici precej zeló razširil. Ljudje ga kličejo debelkar pa tudi paradižar.

6. Lotrinški rambur (Lothringer Rambour). Lotrinški rambur raste hitro in dela močne mladike. V dobri zemlji raste to drevo veliko in rodí obilno sadú. Biedenfeld ga priporoča v vsak vrt saditi. Tudi Liegel ga je za kmetiške vrte v prvo vrsto postavil. Ta sad je zeló širok pa nizek. Po pravici se šteje med najdebelejša jabelka. Je precej robat, ena stran je nižja kot druga, ima tanko kožico, ktera je izprvega slamnato-rumena, ko se vleží, postane živo-rumena. Solnčna stran, in pa okoli receljna, je lotrinški rambur živo-rdeče pisan. Ne diší kaj. Njegovo meso je belo kot sneg, rahlo, sožnato, in vinsko-kislato. Za rabo je kimovca in vinotoka. Leta 1847. je dobil v Ljubljani samo eno zvezdo. Cepovi se dobé pri meni, tudi postrežni ljubljanski zdravnik, gosp. Finc in kmet Bokavec na Kokrici imata ta debeli sad. Na trgu se lahko prodá.

(Dalje prihodnjič.)

Pisma do naših ljudí po Kranjskem
o novih srenjskih zadevah. *)

1. Pismo.

Cesarska deželna vlada je 31. sušca izdala postavo, po kteri naj se na novo ustanovijo občine (v srenje ali komuni) po deželi.

Prevažna je ta nova naredba, da ne bi govorili marsikaj o njej in nekoliko sveta ne dali našim ljudém v tem ali unem.

Presvitli cesar, bivši v Budi na Ogerskem, so 17. svečana potrdili to postavo, kakor jo je izdelal deželni zbor kranjski. Ona razglaša občinski (srenjski) red, to je, vse, kar se tiče županovanja, in pa red za volitve po občinah (srenjah). Brž ko bodo nove volitve glavarjev (županov), odbornikov in svetovalcev gotove, stopi ta postava v vseh razdelkih v djanje.

Prvo, kar nam je že zdaj posebno pri srcu, pa je to, da želimo, kolikor mogoče, velikih občin ali srenj. In to željo dajamo našim ljudém pred vsem v resen prevdarek.

1. stavek nove občinske postave pravi: „Sedanje sélske občine ostanejo take, kakor so, dokler se po

*) Kar je tukaj Kranjcem rečeno, utegne koristiti tudi drugim slovenskim deželam. Vred.

tej (novi) postavi ne prenaredé.“ S tem je rečeno, da se smejo (kar sledeči 2. in 3. stavek na drobno popisujeta) občine (srenje) na novo ustanoviti, to je, da se dve ali več dozdanjih selskih občin smé v eno (novo) občino združiti, ali da se smejo dozdaj združene tudi razdružiti, ako je ktera izmed teh sama za-se ali pa po združbi z drugo dovolj bogata, da bode lahko izpolnovala dolžnosti, ktere jej naklada opraviljstvo njeno in zlasti tako imenovano izročeno področje.

Po takem je tedaj dozdanjim srenjam na voljo dano, da se na novo ustanovijo, in nova postava izrekuje željo, naj se pri tem, kolikor se dá, gleda na farne meje.

Naj bi te želje ne prezrli naši ljudje, kajti fara je matica, ktera na več straní veže farane v en panj; v fari se stekajo najbolj zadeve njih. Če bi vsaka fara, ako ni zelo prevelika, bila tudi občina (srenja) za-se, najbolje bi to kazalo na vsako stran, kakor tudi to, da se združite dve fari, ako je vsaka za-se majhina. Ko so se Francozi umaknili iz naše dežele, osnovale so se pri nas — kar še pomnijo starejši ljudjé — prav velike občine, ki so se imenovale županije (Hauptgemeinden) in so svoje župane (Oberrichter) imele; pod njimi so bile soseske (Untergemeinden), ki so imele podžupane (Unterrichter). Tedaj tudi te nekdanje velike občine naj nam bojo v izgled!

Če ima ktera občina kake svoje posebne dohodke ali posebno lastnino ali kak poseben zalóg (fond), se ji zavoljo tega nikakor ni bati združbe z drugimi, ker taka lastnina ostane njena, če tudi je združena z drugimi, in po stavku 2. se morejo občine o tem že zmeniti, predno se združijo.

Postava ta tedaj jasno kaže, da nikomur noče delati sile; vse je na prosto voljo dano vsaki občini in modremu prevdarku tistih mož, kteri imajo veljavo med svojimi soseščani in v važnih zadevah morajo tudi za-nje misliti.

Zakaj pa tako živo priporočamo velike občine?

Iz več vzrokov.

Nova občinska postava dajè nam veliko več oblasti v roke, kakor smo jo imeli dozdaj. Le poslužiti se bo treba te oblasti, da se sami sebe vladamo in da se ne bo, kakor dozdaj, celó v male stvarce vtikala gospóska. Pokažimo visoki vladi, da nismo več otroci, ki ne znajo še sami hoditi! Taka veljavna občina pa more le tista biti, ktera je velika. Kakor je véliki posestnik bolj obrajtan kakor kajžar, tako tudi velika občina bolj mimo male soseske. Častitljivost, mogočnost tedaj že zahteva velike občine. To je eno.

Drugo je to, da dobijo občine po novi postavi v domačem, lastnem, še bolj pa v tistem opravilstvu, ki ga jim vlada izročuje, da ga namesti gospósk opravljajo, tako obširno polje za delavnost svojo, da bojo velike občine veliko lože med seboj našle pametnih mož, ki bojo za glavarje, odbornike in svétnike sposobni, kakor pa majhne. Velike občine pa bojo tudi veliko lože izhajale, svoje stroške poplačevale in, če bo treba za pisanje pripravnega človeka na strani predstojnikovi imeti, ga bojo tudi lahko zdržévale. Lože pač 6000 ljudí 200 gld. skupaj spravi kakor le kakih 600. — Vse to je treba dobro prevdariti.

„Če se pa združimo — utegne kdo reči — nas bojo uni goljufali ali za nos vodili.“ — To je bôsa, dragi moji! Saj bo vsaka soseska imela svoje namestnike v občini. Sestava občinskega zastópa vam bo to sama pokazala, ako našim besedam morebiti ne verjamete. In ali ne veste, da se mora po sedanji postavi vse očitno (javno) goditi, in da vsak ima pravico v zbor priti poslušat, kako se godí? Potem se bo že vedelo, po čim je kaša. Tudi morajo letni računi (rajtenge) biti vsacemu na razgled odprti, in tako bode vsaki goljufii in vsacemu igranju pod klobukom konec gotov.

„Mi nočemo, da bi uni bili naši gospodje; raji smo samosvojni“ — tako slišimo druzega ugovarjati. Al ta ošabnost je le kratkoumnost, ki ni piškavega oreha vredna. Vse soseske, ki se združijo v eno veliko teló, ostanejo to, kar so, in le enakopravni udje so vse enega večega telesa. Tù nam na misel prihaja tista basen, ko so se ošabni udje enega života spuntali, češ, da nočejo več, da bi jim glava zapovedovala; al kakošen konec so vzeli, ko glava ni hotla več za nje misliti? Saj pač ne bo nobeden postavljen na čêlo občini, kogar ne bote samí volili! Šentpeter zmiraj ostane Šentpeter, in Šentpavel zmiraj Šentpavel, čeravno se v eno poglavitno, veliko občino združita, in tudi menda bo vsak rajši 1 groš plačal (v velikih občinah) kakor pa 1 goldinar (v majhnih soseskah)! Kar pa ima soseska Šentpeter svoje lastnine, to ji pač tudi ostane njeno, če tudi je združena z večimi v veliko občino.

Naj tedaj obračamo kakor koli to stvar, konec se zasuče zmiraj na to, da ni nikakoršne zgube na nobeno stran, ako se združi več manjših sosesk v eno veliko, dobička pa je mnogo.

Podajte si tedaj prijazno med seboj roké v napravo velikih občin; gospôda in kmet pogovorite se bratovski, ker ste ravnopravni udje enega telesa — samostojne občine! Ne poslušajte nasprotnih besednikov, ker niso vaši prijatli, kajti star prigovor je že, da nesloga (razprtje) tlači, sloga (edinost) pa jači.

Da pa so naše besede resnične, dokazali vam bomo drugi pot, ko vam bomo našteli opravila, ki jih dobijo nove občine. Videli bodete iz tega, da bo nova občina častitljiva naredba, ktero pa more dostojno oskrbovati le velika občina. Duhovni gospodje po deželi v ta cilj in konec s svojo podučno besedo lahko veliko pripomorejo, da se napravijo saj velike občine, ker nimamo še okrajnih občin.

Národno-gospodarske stvari.

Dobri svéti o avstrijskih železnicah.

F. Š. — Knjižica civilnega inženirja Tomaža Novaka, predložena c. k. ministerstvu za kupčijo in gospodarstvo pod naslovom: „Denkschrift über die Vollendung des Eisenbahnnetzes in der österr. Monarchie“ (spomenica o dokončanji železnic avstrijskih), ki je prišla ravno zdaj na Dunaji na svitlo, nima le za izvedenca, temuč tudi za vsacega priprostega človeka toliko hvalevrednega poduka, da si ne moremo kaj, da ne bi je zdaj, ko se vsled hiranja kupčije in obrtnije toliko govorí o dovršenji avstrijskih železnic, ne omenili saj nekoliko v „Novicah“, tudi povzdigi obrtnijstva namenjenih.

Knjižica vrlo izvedeno razjasnuje različne misli, ki so se oglasile o dodelanji avstrijskih železnic, in presojuje jih od gospodarske in denarstvene straní. Kratko pa jederno govorí o važnosti in silni potrebi avstrijskih železnic, in pobija mnenje, ktero je 1864. leta razglasilo ministerstvo kupčijsko v svojem spominskem pismu, češ, da je v Avstrii le 466 milj žleznic zelo potrebnih, 456 milj pa manj potreba. Nikakoršne ni dvombe — pravi — da se mora vsled dozdaj zanemarjene kupčije in obrtnije namesti omenjene dolžine izdelati železnic najmanj 1100 milj prve, in 800 milj druge vrste, ter se opira na to, da je o novejšem času v Avstrii okoli 100 načrtov za železnice na

dan prišlo, za ktere se je večidel prosilo dovoljenja pri ministerstvu.

Pisatelj govorí dalje o začasni izpeljavi železnic in pripoveduje jasno, razumljivo in odkritosrčno vse napake sedanjega „dovoljevanja z državnimi zagotovili“ in mnogih monopolov; dokazuje, kako po tej poti železnice v Avstrii niso spolnile namena svojega, ki ima biti povzdiga kupčije in obrtnije, in ga po tej poti tudi nikdar spolniti ne morejo, ker se le rabijo za srečkanje na burzi. Iz tega pa kaže resnico, da so le po tej poti avstrijske železnice ob vso vero prišle in da le zavoljo tega se ne more dobiti pomočkov za njih pomnoženje in dovršenje. Bistroumno in doslednjo dokazuje gosp. T. Novak iz rečenega, da se v Avstrii le tedaj železnice umno prestvariti morejo, ako jih država sama dela s tem glavnim namenom, da se vpelje tako nizka vožnina, da ne bo, kakor dozdaj, zadržek v kupčii in obrtnii.

Najbolj zanimivo v tej knjižici, ki jo vsacemu priporočamo, so pa opazke o izdelovanji železnic po privatnih družbah in navadnih stranskih špekulacijah. Sploh pa pisatelj obnašanje oskrbniških svetovalcev in ravnateljev devlje na rešeto ostre kritike.

Pri sedanjem neprijetnem stanu državnih financ nasvetuje, naj se dobijo potrebne pomoči za izpeljavo železnic, za izdajo brezobrestnih akcij državne železnice tako in s tako vrednostjo, da se neposrednje kot navaden papirnat denar rabiti morejo.

O tehničnem obziru zastran varčnosti po železnicah nasvetuje namesti železnic z dvema kolovozoma le z enim samim; priporočuje izdelek obrisov zmerom le po privatnih inženirjih, kterim se plača od milje odloči, pa nasvetuje tudi izpeljavo železnic le po pogojih (akordih) s privatnimi, ker to bi državi najbolj koristilo. Ravno tako po vsi pravici tirja, da se le domača obrtnija (domače železo itd.) in domači tehnikarji rabijo, kajti oni so državljani, ki plačujejo davke. Naj se mavhe ne polnijo tujcem!

Kar pa se tiče vžitka dodelanih železnic, dokazuje pisatelj s primero z dozdanjimi navadami, da bi najbolje bilo, in da je tudi državnim in gospodarskim namenom železnic najbolj pristojno, da se prepustijo privatnim najemnikom brez državnega zagotovila, pa tako, da vživajo delež skupnih dohodkov; odločiti tarifo vožnine, naj je vselej le državna pravica.

V tej knjižici nasvetovano in v vsakem obziru priporočila vredno izdelovanje državnih železnic je slednjič primerno tudi posamnim deželam, da bi se po političnih razmerah vpeljale deželne železnice, pri kterih ne bi državna vlada, ampak dežela sama in samostojna izdajala nasvetovane železničine akcije.

Popotnikove opazke.

(Dalje.)

Ogledavši cerkve angležke, idiva, dragi čitatelj, zdaj v angležko gledišče, kjer v parterre ni veče vstopnine, kakor v nedeljah v katoliško cerkev. Ako Sheakspeare-ja (Šekspirja) prav razumeti hočeš, moraš čuti in videti njegove igre v njegovem jeziku in igrane po angležkih igravcih. Ako pa si bil navajen pohajati v italijska, nemška in francozka dobra gledišča, in prideš potem v angležko, čudil se boš; nikjer se neotesanost angležka tako zeló ne pokaže kakor v gledišči. Vsa čast galerijskemu ljudstvu po naših gledišči; ondi je še stokrat prijetniše kakor v parter-u angležkem. Narod angležki igre zeló ljubi, v gledišče pa ne prinese samo sladkarij, temuč tudi porter, ale (zgovarjaj el, to je angležko pivo), žganja, kruha, mesa, sadja in to posebno oranž (ki so tukaj cenejše kakor v Trstu), orehov in lešnikov. Igre trajajo silno dolgo in ljudstvo žrè vès čas. Najsitnije pa je to, da mnogokrat (ali zmiraj), kadar se najlepše stvarí predstavljajo, povsod okoli orehi in lešniki hreščijo. To je človeku nestrpljivo, dokler se te razvade ne navadi. Orehov in lešnikov se menda nikjer toliko ne pogrize, kakor na Angležkem; ako gospodičine nimajo v žepih kakošnih sladkarij, gotovo imajo orehe ali lešnike, in ne sramujejo se, da bi jih v gledišču in drugih družbah z zobmí ne grizle in lušin okoli ne metale. Ob tacih prilikah pač želim, da bi noben oreh ali lešnik ne izrastel, barem za Angleže ne! Poleg vsega tega je pa po gledišči takošna krika in vika, da bi človek lahko oglušil. Tako se vede ljudstvo pri gledišćinih igrah, ali tem bolje — igrači. (Dal. prih.)

Šolske stvarí.

Okrožnica

knezoškofovega konzistorija ljubljanskega.

Pregloboko seza okrožnica, ki jo je 16. marca t. l. po napótku c. k. deželne vlade izdal knezoškofov konzistorij do vseh dištriktnih nadzornikov ljudskih šol, ne samo v našo narodnost, ampak tudi v izobraževanje in odgojo in tedaj v prihodnjo srečo našega prostega ljudstva. Toraj si ne moremo kaj, da ne bi te okrožnice natanko pretresli, in svoje misli o njej odkritosrčno razodeli.

Da jo bodo pa častiti bralci bolj poznali, hočemo najpred nje zapopadek malo drobneje razložiti.

Okrožnica iz začetka pripoveduje, da, kakor priča glavno poročilo o ljudskih šolah za leto 1865, je še veliko za uk pripravnih otrok, ki šole niso obiskovali. Ta napačnost se ima odpraviti, ter skrbeti, da se še več novih šol napravi, in potem, da bodo otroci pridneje v šolo hodili. Zato, pravi, izšel je ob enem od deželne vlade ukaz do kantonskih gospósk, naj tiste stariše, varhe in rednike, ki otrók ne dajejo v šolo, kakor gré, brez vsake milosti kaznujejo. Nadalje se priporoča veča skrb za nedeljske in ponavljavne šole. To je kakor vvod okrožnici. — Nje drugi obsežek in menda tudi glavni namen je pa ukaz, naj se v ljudsko šolo zopet vpelje, kolikor koli mogoče („thunlichst weit“) nauk nemškega jezika; saj skozi vès ta razglas veje isti duh, ki ima le učenje jezikov za poglavitni namen, ne pa stvarí za vsakdanje življenje potrebnih, ki naj se jih mladina v ljudskih šolah naučí.

Ta oddelek podamo prestavljen kolikor je mogoče od besede do besede. On se glasí:

„Kar se tiče od več stranî grajane napake (Uebelstand), ktera nastaja na škodo večemu izobraženju ljudskih učiteljev naše dežele iz čedalje večega in večega narodnega gibanja, se bojo škodljivi nasledki po večem dali zmanjšati in polagoma čisto odpraviti:

1. če se učiteljem povdarno in resno priporoča, da je njihova važna dolžnost nadalje izobraževati se s pridnim branjem didaktično-pedagogičnih spisov, priporočenja vrednih metodnih bukev, avstrijskega „Šolskega posla“ (Schulbote) itd., kar je neobhodno potrebno vsacemu, ki noče dušno obožati;

2. če se po naredbi deželne vlade od 17. septembra 1864 štev. 9682 neprenehoma skrbí, da se shajajo učiteljski zbori, ki so posebno pripravni, da učitelje na daljnje izobraževanje spodbujajo, v njem pravo značajnost (Gesinnungstüchtigkeit) umnožujejo, in ga času primerno povzdigujejo; posebno če si posamezni zborniki z vso resnobo prizadevajo, da dane naloge, kolikor mogoče, dobro in temeljito izdelajo, in take sestavke

napravijo, ki se lahko razglasé, posebno po avstrijskem „Šolskem poslu“;

3. če učitelj zraven slovenskega jezika in brez njega škode, tudi nemščino, kolikor koli mogoče, podučuje in čisla po djanski potrebi in želji starišev. Večina starišev želé in mnogo držé do tega, da se otroci zraven izuke na podlogi maternega jezika v šoli tudi nemščine naučé, ter jih zavolj tega raje v šolo dajó. V kratkem so se v treh krajih, ki imajo redovne trivialne šole, z velikimi stroški napravile dobro založene privatne šole, v kterih se nemščina dobro podučuje. Saj se dobiček in korist nemškega jezika z nobenim zvijačnim modrovanjem ne dá utajiti. Naj se le pogleda na geografično lego kranjske dežele; naj se pomisli na mnoge in pogoste opravke sè severnimi sosedi, in na mnoge druge okolščine, ki Kranjce silijo, z Nemci imeti opravek, ali med njimi živeti, kar se na pr. dogodí tistim, ki imajo obrtnijo ali kupčijo, ki pridejo v vojake, ali kje proti severju ali sèm ter tjè v domači deželi v službo itd., in lahko se bo razumelo, zakaj da trezno in praktično misleče ljudstvo nemščino toliko čisla. Po zasluženji ceneč to pokazano praktično važnost nemškega jezika za našo deželo naj se vprihodnje skrbí, da se bo ne le po tistih šolah, po kterih se je učila po vladni naredbi od 15. julija 1865 št. 7052, nadalje podučevala, ampak da se vpelje tudi ondot, kjer se je po napačnem razumu narodnega jezikoljubja v novejši dobi samovoljno, tedaj nepostavno odstranila, kjer jo pa zahtevajo ljudske želje, ali pa krajne ali druge obzira vredne okolščine in sicer tako, da ne bo nobenemu učitelju, niti šolskemu načelniku, niti njegovemu duhovnemu pomočniku, niti posameznim občincem prosto, samovoljno od tega odstopiti ali kako premembo vpeljati, ker ima le zastop cele šolske občine pravico, drugačne želje, dobro utrjene, c. kr. kantonski gosposki razodeti, da jih bo poslala c. k. deželni vladi. Pri tem se pa ne meri na to, da bi se mladina ponemčevala, ampak samo, da bi se dosegel prevažni drugi namen (Nebenzweck) brez nevarnosti in brez najmanjše škode za glavni namen, kteri se nikdar ne smé v nemar pustiti, namreč izobraziti mladino s pomočjo maternega jezika, ker imajo otroci tako po postavi 6 celih let v šolo, in potem 3 leta k ponavljavnemu nauku hoditi.“

Na konci okrožnice se pa še daje učiteljem nalog, naj spiše tako na glavnih kakor na trivijalnih šolah po eden učitelj do konca tega meseca mnenje ali nasvèt, kako bi se premenil dosedanji učni načrt, da bi se mladež slovenščine bolj naučila pa tudi v nemščini kolikor koli mogoče napredovala. — Tedaj tudi ta nalog potrjuje, kar smo rekli gori, da okrožnica išče izveličanja ljudskih šol najbolj v jezicih, ne pa v nauku realnih stvarí, in s tem je opravičeno naše mnenje, da smo prav razumeli glavni namen konzistorijskega razglasa.

Ko smo bili prebrali to okrožnico, ki je izšla brž po sklepu deželnega zbora, nehoté se nam je vrinila misel, da ona utegne odgovor biti na predloge, ki so jih bili storili narodni zastopniki v deželnem zboru zastran šol. In javalne smo se zmotili. Zato menda ne bo odveč, če pogledamo, kaj je govoril v šolski debati dne 12. februarja t. l. gosp. državni namestnik baron Bach v imenu cesarske vlade. Rekel je takrat med drugim, da je vlada prepričana potrebe, da slovenski jezik v izobraženji napreduje in da se ga ljudjé temeljito naučé, zatoraj ona postavljenim predlogom, v kolikor zahtevajo, da bi se nauk slovenskega jezika po učilnicah razširil, nikakor ne nasprotuje. Ona je sicer te misli, da ima deželni zbor le pravico, določiti, ali se ima na enem ter istem učilišču v enem ali v dveh jezikih podučevati; a izvršenje tega načela po predmetih in razredih gré samo vladi, ko izvrševalki postav, ktera bo pa pri tem, kakor se samo ob sebi ume, primeren ozir imela na izrečene želje narodnih zastopnikov.

Po takem govorjenji gosp. vladnega poglavarja nastaja prvo vprašanje, ali vlada razširu slovenskega nauka res ne nasprotuje, in jeli gleda na želje narodnih zastopnikov? Če premislimo okrožnico, ki zahteva, naj se že v najniži ljudski šoli nemščina, kolikor koli mogoče, podučuje, je pač težko trditi, da se bo poleg nje slovenski jezik širil, temveč se bojimo, da se bo moral zopet, kakor njega dní v dôbi cveteče germanizacije, stisniti v pohleven kotič, in vsaj polovico, če ne več svojega prostora, odstopiti šopirni tujki. — Ali se mu bo potem bolje godilo, ko doslej, in ali mu vlada s takimi naredbami na pomoč hití ali ne, vsak sam lahko razsodi. — O tem, ali je ljudska šola pravo mesto za učenje tujih jezikov, bomo pozneje govorili.

Nadalje prašamo, ali je sl. vlada pri namenih, v okrožnici razodetih, obzir imela na želje narodnih zastopnikov? Da, imela ga je, ali ne tistih, ki so v resnici slovensko ljudstvo in slovensko narodnost zastopali, ampak tistih, kterim se zdi, da je kranjska dežela še vse premalo ponemčena, — kterim je slovenski jezik le napotje, slovenski narod le material za nemško veličino, nemščina pa tisto zdravilo in mazilo, ki zdraví vse rane, ki bolé človeški rod v tej dolini solz. Od radosti mora grofu Auerspergu, Kromarju in Dežmanu srce poskakovati, zakaj okrožnica jim spolnuje njihove najsmelejše želje. Zares čuditi se moramo, kako sta mogla deželna vlada in konzistorij bolj gledati na nasprotnike ravnopravnosti slovenske, nego na zastopnike njene, kajti iz debate o adresi mora vedeti, kako dober je grof Auersperg in njegova stranka sedanji državni vladi in grofu Belkrediju, in za kaj druzega ko neki zato, ker hoče namesti centralizacije, ki je po bridkih skušnjah preteklih let prav to, kar germanizacija, vsacemu narodu avstrijskemu zagotovljeno ravnopravnost in avtonomijo uresničiti; — tudi more sl. vlada vedeti, da je ta stranka v zadnjem deželnem zboru na národne možé prav zato še bolj se grozila, ker so ministerstvo podpirali ter opozicijo njeno izpodbijali; — vlada pa zadnjič more tudi vedeti, da ukaz, naj se v nižjo ljudsko šolo zopet nemščina vpelje, naravnost nasprotuje namenom državne vlade, ki je, potrdivši dotično postavo za Česko, očitno pokazala, da noče, da bi se v nižji ljudski šoli tuji jeziki učili. Kaj so morda na Kranjskem druge razmere, ko na Českem? Je-li morda kranjskemu kmetu več nemščine treba, ko českemu? Ali je kranjski kmet menj potreben dušnega in nravnega izobraženja, ko českí, da mu še časa ostaja za učenje tujih jezikov?

Sl. knezoškofov konzistori, ko je šel grofu Auerspergu in njegovi stranki z okrožnico voljo spolnovat, je gotovo že pozabil, kako prijaznost ima ta stranka do duhovščine naše, — pozabil je, kako je v deželnem zboru 1864. leta, ko je šlo za volitveno pravico kaplanov v občini, knezoškof sam moral duhovne braniti pšic te stranke, rekoč, da kranjska duhovščina ne more drugač, ko národna biti, ker je prišla iz naroda, in živí in dela med narodom; — pozabil je, kako žaljivo je napadla ta stranka duhovščino zopet v zadnjem deželnem zboru ravno v šolski debati, da je, kakor nam glasi iz dežele pričajo, vsacega pravega katoličana v srce zabolelo. In vendar je tej stranki tudi pri konzistoriju obveljalo, kar je hotela.

Drugo pot hočemo govoriti, ali je našemu kmetu nemščine treba, in kaj pomenijo tiste želje, ki zahtevajo, naj se ona učí v ljudski šoli.

(Konec prihodnjič.)

Zgodovinske stvarí.

Trst in njegovo obmestje.

Zgodovinska črtica, spisal P. H.

(Konec.)

Za cesarja Jožefa II. je bila oblast mestnega svetovavstva zeló skrajšana, cesarske uradnije so opravljale vse veče rečí v mestu in v okolici; pa po cesarji Leopoldu II. se je Trst zopet večidel povrnil v prejšnji stan, predsednik s starešinskim svetovavstvom, med kterim so bili le nekteri trgovci, je opravljal skoraj vse zadeve v mestu in v okolici. Al z letom 1809. se je vse spremenilo; Trst s svojo okrajino je prišel pod francozko gospostvo, nehalo je mestno svetovavstvo, upadlo je staro starašinstvo; ustavljeno je bilo novo srenjsko svetovavstvo: župan (mar ali mêr), štirje pridružniki (adjunkti) in dvajset svetovavcev. Sicer ta vredba ni dolgo obstala; konec leta 1813. se je povrnilo zopet avstrijsko gospodstvo; pa dolgo let je le politični magistrat s predsednikom in tremi prisedniki oskrboval mesto in okrajino. Cesar Ferdinand I. je leta 1839. zopet dal novo ustavo za tržaško srenjo, namreč magistrat s svetovavstvom združen, kterega udje so bili: predsednik, štirje prisedniki in osemdeset svetovavcev. V tej ustavi je bilo prvikrat izrečeno, da v srenjsko svetovavstvo se smejo voliti veljavni možjé, ki stanujejo bodi si v mestu ali obmestji tržaškem. Vendar še le glas 1848. leta je naznanil enake pravice vsem državljanom; mestnjan v Trstu in selan ali kmetovavec v okolici sta si prišla na enako stopinjo v državnih in srenjskih rečéh. Cesarski patent 12. aprila 1850 je za neposrednje mesto tržaško in njegovo okolico odločil mestno svetovavstvo, ki je imelo oskrbovati srenjske in deželne rečí.

Po imenovanem patentu, kterega glavni stavki so tudi obveljali v novi 26. februarja 1861 razglašeni ustavi tržaškega mesta, oskrbuje mesto in njegovo okolico ali obmestje poseben mesten zbor ali svèt, ki šteje štiri in petdeset odbornikov, in ima na vrhi predsednika ali starešina (podestà) z dvema namestnikoma. Vendar v mestnem zboru je okolica le z malo odborniki zastopana; tržaško mesto voli samo iz svoje srede osem in štirideset odbornikov, po dvanajst iz vsacega izmed štirih volitnih razdelkov; okolica ali obmestje pa le šest odbornikov voli, po enem iz vsacega okraja, ki se vjemajo z okraji šestih stotnij (kompanij) domače obmestne straže. V prvi stražni okraj se štejejo Škedna, Čarbola gornja in spodnja, sv. Marija Magdalena gornja in spodnja; v drugi Rocol, Kjadin in Lonžera; v tretji Gvardjela, Kolonja in Škorkola; v četrti Barkola, Greta in Rojan; v peti Bazovica, Bane, Gropada, Trebič, Padrič in Opčina; v šesti Prosek, Kontovelj in sv. Križ. Koliko nepristojna razmera med mestom in obmestjem je v takem številu odbornikov, se kaže iz števila stanovavcev; mesto namreč šteje 65.000, obmestje pa 31.000 duš, tedaj skoraj polovico mimo mesta; odbornikov pa ima obmestje samo deveti del mimo mesta. To nepristojnost je hotela poravnati nova postava cesarska preteklega leta, ki je za mesto odločila samo štirideset, za obmestje pa štirnajst odbornikov. Res, da mestnjani imajo v primeri s svojim številom toliko veče premoženje, kakor pa stanovavci obmestja; pa v srenjskih in deželnih rečéh tudi glave nekaj veljajo, in ne samo zlati.

Tedaj pa, kako se hočejo izteči razmere med mestom in obmestjem? Mestni odborniki skrbijo za mesto obilno, ker njihovo število premaguje; obmestje pri mnozih rečéh zastaja, in vendar mora z mestom vred pri davkih prikladati, in vrh tega še domačo vojaščino opravljati. Mesto je za velik del poitalijančeno, in čisla skoraj le italijansko národnost; obmestje je slovensko, in slovenska národnost in njene potrebe so v nevarnosti, da se ne bi puščale bolj in bolj, in poslednjič popolnoma v nemar. Z radostnimi srci je tedaj obmestje sprejelo novo postavo, ki mu dajè več odbornikov in zagovornikov; mesto pa, ali prav za prav neka stranka med njegovimi odborniki, je z nevoljo sprejela tisto odločbo, ter jej išče s tem v okom priti, da hoče mestne meje razširiti, več kot za polovico okolice, zlasti Gvardijelo, Škorkolo in Rojan v svoj obsežek sprejeti, in tako moč slovenskega naroda prekreniti in oslabiti. Tak sklep je bil v poslednjih sejah mestnega zbora z večino glasov sprejet; ali ga bo pa visoka vlada potrdila, to se vpraša. Čudno je, da se je tržaško mesto kdaj tako tesno držalo, da še novega mesta dolgo časa ni hotelo med svoje meje sprejeti; zdaj pa isto mesto se hoče skoraj vse okolice polakomniti, kar v eni priči noče več razločka delati med mestnjani in med kmetovavci. Čudno je pa tudi, da bi razglašeni cesarski postavi nasproti se obmestje smelo po sili k mestu prikleniti, če ravno volja njegovih stanovavcev ni v to nagnjena. Po druzih deželah se je malim soseskam na prosto puščalo, če so se hotele v veče srenje združiti ali ne; tudi pri vravnavi novih političnih okrajev se je slušalo na glasove posameznih srenj, če so želele se v drugačni okraj vdružiti. Kaj tacega mora pač tudi v mestu in obmestji tržaškem veljati.

Slovstvene stvarí.

O praktični slovensko-nemški gramatiki.

(Od ljubljančinih virov.)

Mnogo se govorí in se je govorilo v deželnem zboru, v posameznih shodih, v časnikih, in sicer o tej tirjatvi, da naj šole na slovenski zemlji se ravnajo na národni podlagi. Pa govor se suče in vrtí dostikrat le preveč v splošnih izrekih. Ena reč bodi tukaj opomnjena, namreč slovnica. Če mora slovenski jezik veljati v naših ljudskih šolah, treba ga je znati ne samo praktično, temuč tudi teoretično, čeravno ne preučeno; in vendar slovenske gramatike za ljudske šole nimamo. Janežičeva slovnica po svoji obliki in razmeri se pristuje srednjim učilnicam, realkam in gimnazijam; okrajšana Vodnikova pismenost je že mnogo let izpahnjena iz nižih šol; odslužena je, po navadni besedi. Praktična slovensko-nemška gramatika je tako sestavljena in razstavljena, da bi mogel vsak meniti, učenci so že poprej v slovenski slovnici popolnoma izurjeni bili. Kar na vsem celem namreč slovnica začenja govoriti o časovnikih ali glagolih, o pričnem času, o zaimkih, o prvi, drugi in tretji osebi, o edinem, množnem in dvojstnem številu, o rečevnikih ali imenih, o spolu in spolovnikih, in sicer ne sploh o samem zaumku ali zapopadku teh besed, temuč posebej in na drobno se nahaja sklanjanje časnikov, in deloma tudi imen in zaimkov, še ko je komaj druga in tretja stran tiste knjige končana. Pri tem je sklanjanje v nemškem jeziku celoma nastavljeno, ne tako pa sklanjanje v slovenskem jeziku. Res je, da po navadnem učnem teku učenci že ustmeno mnogo slovniških stvarí dobivati morajo na spomin, predno se jim knjiga slovniška daje v roke; pa težko, da bi bili učenci samo iz ustmenih vaj toliko razumeli in ohranili, da bi ne bilo potrebno ali saj koristno, jim v slovnici vsega tega povzemati. — Tudi vrsta slovniških stvarí je v praktični slovensko-nemški gramatiki

tako samosvoja in različna mimo druzih slovnic, da se tudi neki nekoliko izúrjen človek komaj v njej more iznajti. Vsaka slovnica, bodi si po starem kopitu, bodi po novem, po Ahn-ovem, Ollendorfovem ali Taussaint-Langenscheidtovem načinu, najpoprej razlaga osebek (subjekt), tedaj imé ali zaimek, pozneje se obrača na posebno razlaganje glagolov, ki služijo za orék ali prisodek (predikat). Menim, da je tudi to logična vrsta, pred osebek in za njim prisodek; sej še otroci o prvem blebetanji kličejo iména: mama, ata; in Adam, ko ga je Bog učil govoriti, je povedal najpred imena vseh stvarí. Nasproti praktična slovensko-nemška slovnica začenja svoj uk z glagolom, to je, z orekom ali predikatom. — Tudi zaznamki ali tehnični izrazi slovniških stvarí so v tej gramatiki nenavadni mimo druzih slovnic, bodi slovenskega ali kacega druzega sorodnega jezika. Vsi slovničarji rabijo besedo imé (nomen) za zaznamovanje stvarí, samo poljski znajo rečevnik (rzeczownik); večidel se rabi beseda glagol (verbum) za zaznamovanje djanja; samo česko in poljsko se pravi časoslov, in praktična gramatika je naredila časovnik. Pa tudi česka slovnica rada rabi besedo slovo, kar je ravno toliko kot beseda glagol; tiste besede, s kterimi se djanje naznanja, so namreč nekako glavne besede v govorjenji, tedaj pred drugim slovesa ali glagoli; v nekterih jezikih so glagoli celó korenina večega dela druzih besedí, na pr. v semitiških jezikih, ne pa tako v indoevropejskih. Za tega voljo pa vendar v slovnici slovenski ne kaže pred glagolov razlagati kot imén. — To so le nektere opombe, ki pa vendar merijo na to, da se mladina po takem nauku bolj lahko pripravlja ali za potrebe navadnega življenja ali pa višega učenja. Drugi, v slovniških rečéh bolj izurjeni pisatelji naj se v tem kaj več glasijo; če namreč ravno se je o slovniških rečéh že mnogo pisalo, še nikakor ni dognana vsa ta reč.

Dopisi.

Iz Celovca 5. aprila. = Naše mesto spava. Včeraj je v mestni zbor volil tretji razred volivcev; število teh volivcev znaša 324 glav, — in koliko, mislite, da jih je prišlo volit? — — celih 18! Pravijo, da zaostali davki so te prikazni krivi, ker po postavi občinski ne more voliti, kdor je s kakim davkom na dolgu. Mi sicer nimamo davkarskih knjig pri roci, da bi za gotovo znali, je li to res ali ne; vendar mislimo, da je to bôsa, da 300 in še več volivcev je tistih par goldinarjev na dolgi, ki jih plačuje ta razred. Pravo je menda le to, da Celovčanom ni dosti mar za to, kdo bode voljen. Slovenske stranke, ki bi kaj delala pri nas, žalibog! ni, in tako ni dveh kamnov, ki bi se trla med seboj in Issleib še celó povoda nima, da bi dramil „svoje ljudí“ k volitvam. Celovec spava!

Iz Vranskega na Štaj. — Nemila smrt nam je po kratki bolezni za legarjem 28. marca vzela obče spoštovanega notarja gosp. And. Bratkoviča, ki je bil rodoljub z dušo in telesom; slovensko pravično reč je zadela velika zguba. Živel nam bode v nevenljivem spominu!

Iz Kranja 9. aprila. — Tudi naša čitalnica, vrla Gorenka, ni pozabila stradajočih svojih bratov Dolencev; napravila je njim na korist včeraj „besedo“ in jim naklonila lep darek, sebi pa tudi priznanje čedalje večega napredka. Dvorana je bila lepo polna, čeravno ni bilo nobenega kranjskega „gosta“ in so bili samo le udje čitalničini; gostom je menda bil veči magnet tisti „Alpenkönig“, ki so ga s vsemi copernijami vred v pohlevni sôbi igrali potujoči klasiki komedijanti, in si tedaj niso dali kratiti onega „Kunstgenuss-a.“ „De gustibus non est disputandum“ — pravi latinski pregovor. — „Beseda“ čitalničina se je začela z lepim prologom, ki je živo opisal blagi poklic človeka, da je angelj milosti svojemu bližnjemu v potrebi. V zboru Ipavčevem „Kdo je mar“ je pevski zbor danes očitno pokazal, da hvalevredno napreduje; toliko je bilo živahnega ploska po odpetem zboru, da ga bojo gospodje pevci še drugikrat morali na program postaviti, ker se danes niso dali izprositi, da bi ga bili ponovili. — Posebno navdušenje je izbudila Koseskova „Slovenija pred prestolom avstrijskim“, kteri 1. del je deklamoval rodoljuben gospod s tolikim čustvom, da je segel v srca vsem poslušalcem. Veličastna beseda te poezije je imponovala občinstvu tako, da smo gospodu govorniku srčno hvaležni, da nas je ž njo razveselil, pa tudi drugim čitalnicam pokazal, naj jo vzamejo v svoj program. — Šubertova spevoigra „Advokata“ sta zopet izbudila občno radost. — Po „besedi“ se je igrala tombola na korist Dolencem, po tomboli pa se je mladi svét zasukal ves vesel, da je tudi kranjska čitalnica pomočnica revnim svojim bratom. Prav tako! Po dobrem delu pošteno veselje ni na napačnem mestu.

V Senožečah 28. sušca. (Konec.)

Ker se o prihodnji političini razdelitvi naše vojvodine vse giblje in ziblje, in ker so že Razdrčanje, Planinčanje in celó Št. Peterčanje željo zarad okrajnega glavarstva izrekli, naj bode tudi nam dovoljeno, eno o tem ziniti. „Kolikor glav, toliko misli.“ — Senožeče so zmiraj bile v osrčji 2 okrajev, namreč Ipave in Bistrice;

ipavski okraj	šteje	na 4.0	štirjaških miljah	12.286	duš
bistriški „	„	„ 3.5	„	„ 11.195	„
senožeški „	„	„ 3.3	„	„ 8.108	„
				skupaj 31.589	duš.

Temu okraju bi se zarad bližave rado podalo 16 vasí fare Košane, postonjskega okraja. — Do postonjskega okrajnega glavarstva zgubí Senožečan za pot tjè in nazaj skorej 5 milj. Se več pa Ipavec in Bističan. Slednja sta bila v odborovem sporočilu deželnega zbora letošnjega leta v 18. seji pod točko VII. omenjena; Senožečanu pa se ni enaka milost skazala. Do senožeške okrajne uradnije se pripelje Ipavec po državni cesti v 2 urah; in če gré peš po stezi čez gozd brda, pride tudi lahko v 3 urah; Bističan pride tudi na bližnjici po stari poti v 5 urah — če se mu ne ljubi voziti po drčni skupni reški cesti, za ktero je tudi naš okraj leta 1857.—1866. le zavoljo majhnega špička zemljišča krvavo zasluženih jezer goldinarjev potrošiti moral, če tudi je vedel, da ne bo nikdar priložnosti imel, te ceste rabiti. — To je res, da tukaj ni bil do zdaj sedež pravdosrednika ali bilježnika, pa okrajno glavarstvo bi gotovo vabilo tekmece za take imenitne službe. — Senožeče so slovéle v trgovstvu že o začetku 13. stoletja, in po vsi pravici, ker a) lega kraja je dosti pripravna za občenje z bližnjimi deželami; b) stojijo na državni tržaško-dunajski cesti; c) ta cesta se sklene na Razdrtem z goriško cesto; č) čez Gabrče in Divače pelje ena cesta v Istrijo in Trst; d) v Divači je tudi postaja železne ceste; e) skupna cesta se sklene pri Vremih (tukaj bi morebiti postaja železnična društvu učinila več dobička nego Ležeče) in pelje skozi Bistrico na Reko. — Od železnične postaje Divače (č-d) smo oddaljeni le 1 uro, in smo odtod pošto dobivali do konec leta 1863. sedaj pa — čez Postojno in Razdrto!

Z Vrha pri Črnomlji. — „Kjer sila do vrha prikipí — tam božja pomoč več daleč ní“ stari ta pregovor se je tudi pri nas uresničil. Ubogi pogorelci prejeli smo zdatno podporo iz visocih rok. Presvitli cesar Ferdinand in presvitla njegova sopruga sta naši cerkvi poslala 400 gold., presvitla cesarica Karolina Avgusta je v isti namen darovala 200 gold., 200 gold. pa po-

gorelcem. Bog stoterno plati blagim dobrotnikom njihove velikodušne darove.

Šimen Zadnik, župnik
v svojem in v imenu svojih faranov.

Iz Ljubljane. *(Iz mestnega zbora.)* V poslednji seji je bilo odločeno, da nove volitve mestnih odbornikov bojo za 3. volitni razred 23. dne t. m., za 2. razred 24., za 1. razred pa 26., in sicer vsaki dan od 8. do 12. ure dopoldne. Ako pa ob prvi volitvi ne dobijo vsi izvoljeni postavno število glasov, voli se še enkrat, in sicer volijo volivci 3. volitvenega razreda 23. dne t. m. popoldne od 3. do 6. ure, volivci 2. razreda 25. dne t. m. od 8. do 12. ure dopoldne, volivci 1. razreda pa 27. dne t. m. tudi od 8. do 12. Za predsednika volitni komisii v 3. razredu je župan imenoval g. Vrhovca, v 2. razredu g. dr. Zupanca, v 1. razredu g. Sovana. — Da se zeló zmešana stara mestna registratura v red spravi, je po nasvetu finančnega odseka in sporočilu dr. Schöppel-a bila g. pl. Radič-u odločena remuneracija z 80 gold., ko bode vredil stare akte. — V imenu policijskega odseka je poročal dr. Bleiweis o potrebi, da se odpravijo kanali, ki straniščino (sekretno) gnojnico izlivajo v Ljubljanico, ker to zahteva zdravje meščanov in kmetijski blagor; zdaj pa, ko se bode Ljubljanici struga prenaredila, je pravi čas za to, ki ne pride več. Ker bo to sporočilo obširnejše tudi v našem listu natisnjeno, da vsi hišni gospodarji zvedó, kako in kaj, naj je za danes to naznanilo zadosti, da ima mestna gosposka pravico prepovedati te kanale, ki svinarijo vodo v Ljubljanici in jo nečedno in nezdravo delajo, v kužnih boleznih še posebno nevarno, pa tudi leto in dan okoli 15.000 gold. vrednosti gnoja v črno morje odpeljejo.

— Včeraj je mestna gosposka prevzela lokalno policijstvo. Gospod župan dr. Costa se v posebnem razglasu zaupljivo obrača do meščanov in prebivalcev vseh s prošnjo, da bi občinskim organom kakor dozdaj tako tudi zanaprej zaupanje skazovali, pri vsaki priložnosti jih na vso moč podpirali in tako dokazali, da smo za ustavo in samoupravje (avtonomijo) zares dozoreli. Opravila, ktera je mestna občina, kakor smo ravno rekli, prevzela, 10. t. m., so sledeča: 1. skrb za varstvo oseb in lastnine; 2. cestno in poljsko policijo; 3. policijo, ki zadeva živež; 4. policijo zdravstveno; 5. policijo, ki zadeva posle in delavce, in izvrševanje postave za posle; 6. policijo nravstveno; 7. policijo zastran stavb in ognja. Ker je mestnemu magistratu v Ljubljani izročena politična uravnava prve stopnje, toraj bo on 10. dan aprila t. l. počemši izvrševal v celem obsegu lokalne policije kazensko in eksekutivno oblast na I. stopnji v obmestji, in prevzame sledeča političnо-policijska opravila v izvrševanje na I. stopnji, ktera je dozdaj oskrbovalo v obmestji c. kr. policijsko vodstvo, namreč: a) mestni magistrat izreče, ktere osebe imajo priti v posilno delavnico; b) on oskrbuje uredska opravila lokalne policije po cesarskem ukazu od 20. aprila 1854 drž. zak. št. 96, oziroma od 3. aprila 1855 drž. zak. št. 61; c) on izvršuje odločbe zastran policijske ure v zmislu ministerskega ukaza od 3. aprila 1855 drž. zak. št. 62; d) uredska opravila lokalne policije po ministerskem ukazu od 30. septembra 1857 drž. zak. št. 198; e) predpise orožnega patenta od 24. oktobra 1852 drž. zak. št. 223, na koliko je to v področji političine gosposke I. stopnje; f) oglasitvene zadeve po odločbah ministerskih ukazov od 15. februarja 1857 drž. zak. št. 33 in od 2. aprila 1858 drž. zak. št. 51; g) on daje mestjanom izkazna pisma in potne liste za domače dežele; h) on oskrbuje zadeve uradnega spremstva (tirateljstva, šuba). — Predsedstvo c. kr. deželne gosposke bo pa 10. dan aprila t. l. počemši naravno oskrbovalo: 1. državno policijo v njenem celem obsegu; 2. nadzorstvo tiska, političnih društev in shodov; 3. nadzorstvo vožnje po železnici; 4. bistvena opravila sodnijske policije, ako niso lokalne natore, tedaj vredništvo in razdajo policijskega oglasnika; 5. izvrševanje gledišćinega reda.

— *(Beseda v gledišču. Konec.)* Ako narodni društvi — čitalnica in „sokol“ — stopite pred očitni svet v srcu Slovenije, treba je, da si izberete predmetov, ki jih tudi izvedenci morejo meriti z vatlom ostre kritike. Tako je storila tudi letos čitalnica in ž njo vred „južni sokol“. Pevski zbor izbral si je dva zbora, polna velike muzikalne vrednosti, zato tedaj tudi težka, pa rešil ju je tudi, ako izvzamemo eno malo hibico, ki se tudi prvemu gledišćinemu tenorju za zlo ne jemlje, od konca do kraja tako izvrstno, da tudi najčmernejši godrnjač jima nič očitati ni mogel. Prvi zbor: Jenkovo „Jadransko morje“, kteremu je slavnoznani skladatelj „Slavske domovine“ muziko zložil, je mojstersko delo, o vsaki sekirici prevdarjeno in v karakteristiki doslednjo. Komur je Jenkova ta pesem znana, si je moral misliti, da je sicer vrlo pripravna za opis po godbi, a da za petje ni; in vendar kako genijalno je zložena pesem, ktera vedno na to vdarja, da morje to „bilo nekdaj je slovansko!“ Če tudi ne lahka v stavku in težka vmodulacijah, jo je zbor v vsem izvrstno pel in gospodičina Melanija Hohnova mu je tudi na glasoviru prav hvale vredno prilagala. — Drugi veliki kor: „Pohod (popotnica) Templarjev“ iz češke opere „Templaři na Moravě“ od še celó mladega skladatelja Šebora je impozanten zbor, da maloktera opêra ima tacega; tako nepopisljivo lepo se strinja tukaj pesem z godbo, da zgrabi ti srce ali hočeš ali nočeš. Tudi v tem zboru se je pokazal čitalničin zbor na visoki stopnji svoje izurjenosti in v glasih tak, da ga nobeno muzikalno ljubljansko društvo ne doseže. To pa je tudi mesto, da damo hvalo, komur hvala gré: to je pevovodju čitalničinemu gosp. J. Fabjanu; pa čmu besedí, kjer se dela tajiti ne dajo! V drugem zboru je imel celó trojno opravilo ob enem: vodil je zbor, vodil je godbo in pel je začetni samospev s svojim lepim in krepkim baritonom sam. — V ostalem muzikalnem oddelku radovali smo se zanimive pesmi iz opere 17. stoletja „Mirane“, ktero je gospá Luíza Prükerjeva s prekrasnim svojim glasom in znano umetnostjo izvrstno pela, in pa dvospeva iz Verdijevega „Attila“, v kterem sta gospoda Fr. Vidic in Viktor Coloretto z mogočnima svojima glasovoma napravila tisti veliki vtisek, ki občinstvu seže do živega. — Radovednost obilo zbranega občinstva segala pa je v današnji „besedi“ najbolj v spevoigro Ipavčevo „Tičnik“, kajti to je bilo prvikrat, da se je igrala operêta na odru očitnem. In ponašati se morejo vsi, gospodičini in gospodje, da se je od konca do kraja izvršila tako izvrstno. Da je gospodičina Roza Frölich-ova krasna zvezdica, okoli ktere se v tej spevoigri vse drugo suče, znano nam je bilo to že iz prejšnjih iger v čitalnici; tudi danes je tako bilo, in venec, ki ji je došel iz partêrja, pričal je to priznanje očitno. Al tudi gospodičina Eliza Šrapekova, ki je danes prvikrat prevzela nalogo „hišine“, rešila jo je v besedi in petji tako lepo, da ji moremo prav iz srca čestitati zarad občne pohvale, ki jo je prejela. In kaj hočemo o gosp. Jentel-u, ki je „Zelenkoviča“, in o gosp. Vojt. Valenti, ki je „Poljanca“ pel? Kaj druzega kot to, da tako „con amore“ sta pela in igrala, da z zborom vred je tako srečen ensemble bil, da je vsakemu, komur je mar za čast domače umetnosti, srce veselja igralo. — „Konec pa delo hvali“ ali „finis coronat opus“ — to je, „južni sokol“ je slavil „besedo“ kakor lani tako letos. V 1. oddelku se je gosp. Tine Vidic skazoval res pravega Herkula; al ne, da bi bili

občudovali samo le njegovo moč, temuč tudi to, da najtežje produkcije je izvrševal z največo elegancijo. Ta elegancija pa je vladala tudi pri 16 sokolih, ki so mojstersko predstavljali krasne arabske skupine; videla se je taka lahkota v vseh težavnih skupinah, kakor da bi se bili le igrali. In prav tako je bilo tudi v konečni predstavi. Da so doneli hvalni klici po gledišču o vseh sokolovih produkcijah, ni nam treba še posebno reči. — Kakor je tedaj bila „beseda" sijajna v vsem, kar ste dale narodni društvi danes občinstvu, tako pa je tudi občinstvo se skazalo radodarno, ker čisti dohodek, ki se je izročil sl. vladnemu predsedništvu na pomoč Dolencem, znesel je 415 gold. 34 kr. Ne zabiti pa ne smemo javne zahvale vsem, ki so svojo umetnost žrtovali blagemu namenu, pa tudi sl. muzičini kapeli c. k. polka baron Gerstnerjevega, ki je brez plačila godla, in častiti papirnici v Vevčah, tiskarju gosp. Blazniku, gosp. Klemens-u, gosp. Jurečiču in gosp. Jerančiču, ki so brezplačilno pomogli milodarni besedi.

— Dolencem je do konca preteklega meseca došlo milodarov 19.174 gold. 22 kr.

— Pretekli petek dopoldne je c. kr. namestnik, prevzvišeni gosp. baron Bach, obiskal našo normalko, realko in ces. knjižnico, v saboto pa gimnazijo. Ker se je mogel v posameznih razredih takrat le malo časa muditi, nas misel obhaja, da jih bode vprihodnje natančneje preiskaval; to pa tudi želimo zlasti zato, da se sam prepriča, je li res, kar je po prejetih poročilih objavil deželnemu zboru, namreč, da se v nižih razredih slovenskim učencem v slovenskem jeziku pomaga tudi v predmetih, kterim je nemščina učni jezik. V ces. knjižnici je Njih ekscelencijo posebno zanimivala Kopitarjeva slovanska zapuščina.

— Prihodnji teden pojde „Zgodovina Slovencev", po naročilu ljubljanskega društva spisal Trdina, ob Matičinih stroških v natis; kmalu za njo tudi društveno „letno sporočilo"; Rebečeva prestava Erbenevega spisa še ni izgotovljena za natis.

— Tudi kranjska kmetijska družba je prejela za oklic razpis moravskega deželnega odbora, po kterem se darilo od 600 gold. zagotovlja onemu, kdor do konca t. l. spiše v slovanskem (českem) jeziku bukve za poduk kmetijstva v pripravniških šolah moravskih.

— Kakor „Sviet" piše, je naš rojak in hvaljeni pisatelj gosp. H. Penn prejel častno darilo v Zagrebu za žaloigro „Propast Metuluma" v hrvaškem jeziku. Slava!

— Mehikanci so jeli že dohajati v Ljubljano, odkodar jih 1000 odrine 8. maja na morje.

— Kdor želí semena turških svilnih črvičev, ga dobí pri gosp. Skalè-tu na Poljanah po 5 gold. lot.

— „Sokolov večer" v saboto, lepo vredjen po gosp. Orlu, se je odlikoval še posebno po petji praških konservatistov gosp. Gerbca in gosp. Heidrich-a.

— Da vstrežeta čitalnica in „Sokol" mnozim željam, se napravi prihodnjo nedeljo zvečer še ena „beseda" v gledišču. Gotovo je, da se pojeta prekrasna zbora „Radostno potovanje" in „Popotnica Templarjev"; kaj pa še druzega, naznanil bo gledišcini list. Igrala se bo burka „Kljukec je od smrti vstal", in „Sokoli" bojo kazali nove reči. Vstopnina ni povišana, ampak navadna; vstopnice se dobivajo v gosp. Vidičevi štacuni v špitalskih ulicah.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Ali ostane mir ali bode vojska, dozdaj le še sam Bog vé. Pruska vlada je na pismo avstrijske vlade te dni tako odgovorila, kakor odgovorí človek, ki noče resnice povedati; ona obdolžuje Avstrijo, da se oborožuje in armado zbira blizo pruske države; naj djansko pokaže Avstrija — pravi prusko pismo — da ne misli napasti Prusije. Ravno narobe pa je pravo; zato ni čuda, da je veliko nevoljo pri vladi dunajski izbudilo to pismo, ki je strupeno skozi in skozi. Tako se mota in mota ta huda stvar in se ne more izmotati na jasno. Ruska vlada se je zdaj ponudila za posrednico med avstrijsko in prusko, al ne vé se, kteri vladi je bolj prijazna. Priprave na vojsko tedaj niso ponehale; tudi laška vlada se obrožuje na vso moč; ravno tako turška in podonavska, in to priča, da tudi turško vprašanje ne spava. — 16. dne t. m. ima poslanstvo hrvaško v Pešt priti v dogovor. Ker ta razprava ne bo končana v 14 dneh, se menda hrvaški deželni zbor ne začne 1. maja. Ogerski zbor se je zopet začel danes. — Državno ministerstvo želí, da bi si na podlagi nove občinske (srenjske) postave ustanovile občine (srenje) svoje lastne zdravnike, kakor so na Laškem že od nekdaj; — ces. okrajnim zdravnikom se bo povišala plača za toliko, da ne bojo slabeje plačani, kakor drugi ces. uradniki enake vrste.

Račun dohodkov in stroškov za Slomšekov spominek.

Skupnina prejšnjega računa 546 gold. 59 kr. in 1 cesarsk zlat. — Gospodje: dr. Ulaga daroval je za prvikrat 10 gold., Jeran, vrednik „Zgod. Danice" nabral in poslal 1 cesarsk zlat in 87 gl. 10 kr. (Imena posamesnih dariteljev se mi niso oznanila.) Gospodje: Budu, učitelj v Lepokamniku je nabral od 46 malih učencev in poslal 1 gold. 50 kr., Rutar Lovro, vikar v Čepuvanu 1 gold. 53 kr., Maton Božidar, župnik v Šempašvroviču 1 gold., Keber Anton, vikar v Ratah 1 gold., gospodičina Hladnikova v Gorici 2 gold., gospodje: Kosar Franc, dekan v Kozjem 10 gold., Erjavec Peter, kaplan v Kozjem 3 gold., Beseljak Pavel, c. k. okrajnik v Kozjem 5 gold., Ogorevec Jožef, trgovec v Kozjem 1 gold., Dvoršak Anton, župan pri sv. Vidu pri Planini 10 gold., Skvorc Andrej, župnik v Ulimju 2 gold., Koren Matija, župnik v Bučah 8 gld., Zevnik Martin, župnik pri sv. Petru pri sv. Gorah 10 gold., Kores Matija, kaplan pri sv. Petru pri sv. Gorah 4 gold., Bratanič Jožef, župnik v Podzedi 5 gold., Lenarčič Andrej, župnik v Pilštajnu 7 gold., Čižek Jožef, učitelj v Pilštajnu 2 gold., farovška hišna v Pilštajnu 1 gold., Černič Dragotin v Globosnicah 2 gold., Trauman Rainer v Globosnicah 1 gold., Tajčman Lovro v Prehpersi 3 gold., Sluet Jožef pri sv. Kocijanu 2 gold., Brežan Andrej pri sv. Kocijanu 1 gold., Lijavnik Janez v Doberlavcu 3 gold., Činkovič Jožef v Doberlavcu 1 gold., Trampuš Jožef pri sv. Lipšu 1 gl. 10 kr., Slovenija, društvo v Gradcu 10 gl., Ptujska dekanija prvo polovico 48 gold. (Imena posameznih darovnikov se mi niso oznanila). Einšpieler Andrej, katehet v Celovcu 5 gold., pl. Frauendorf Jože, državni pravnik v Celovcu 1 gold., Bezjak Franc, tržni pomagač 1 gold., Repič Fr., kaplan v Moščenici v Istrii 1 gold., goriški bogoslovci 8 gold., Lesjak Bal., župnik v Dvoru 1 križasti tolar, Mašera Jožef, vikar pri sv. Mauru 1 gold., Levičnik Bartol, dekan v Hermagori 2 gold. 10 kr., Kanduč Jože, župnik v Eggu 1 gld., Majer Matija, župnik v Gorjah 1 gold., Vavtižar Luka, župnik v Čačah 1 gold., Traven Juri, farni oskerbnik pri sv. Jurji 3 gold., Dužmik Andrej, kurat pri sv. Pavlu 50 kr., člani mariborske čitavnice 13 gold. 30 kr. (gospod Jedlička, inženir in član čitavnice mariborske je dal 3 gold., obljubil donesti vsega skupaj 12 gold.) — Skupnina dohodkov 283 gold. 13 kr. in 1 cesarsk zlat in 1 križasti tolar. — Skupnina vseh dohodkov 829 gold. 72 kr. in 2 cesarska zlata in 1 križasti tolar. — Za poštnino in neke druge malenkosti se je potrošilo 5 gold. 5 kr. Tedaj še ostane čistih dohodkov 824 gold. 67 kr., 2 cesarska zlata in 1 križasti tolar.

V Mariboru 1. aprila 1866.

Dr. Matija Prelog, denarničar.

Kursi na Dunaji 10. aprila.

5 % metaliki 60 fl. 15 kr.	Ažijo srebra 105 fl. 15 kr.
Narodno posojilo 62 fl. 85 kr.	Cekini 5 fl. 3 kr.

Odgovorni vrednik: **Dr. Janez Bleiweis.** — Tiskar in založnik: **Jožef Blaznik** v Ljubljani.